

Koppintások

ILLYÉS GYULA

Nagy költő is tévedhet egyszer. „Nem lehet tisztességes ember, / ki a versírást abbahagyja. / Az igazmondást hagyja abba” — írta. Már hogyan lehetne, ha ő maga is egész kötetnyi verset hagyott abba! A kötet címe: *Abbahagyott versek*. Ez is ilyen abbahagyott vers. *Kihagyott versszak* lehetne a másik.

Csász a dombon

*Sanyarú ez a föld sarjürendjeivel,
megtépázott-sarcolt szőlősoraival:
seregély serege fölötte kavarog,
mint füstcsik, kanyarog templomtorony iránt,*

*gombja körül röpül a seregély-csapat,
domboldalra zúdul, hol ostort durrogat
gyér- s hóhajú csősze teltszemű szőlőnek
s kongat egy kivénhedt öles öblü hordót.*

*Engem ki vándora viharzó világnak
s voltam kivetettje hazahívó tájnak,
ostorom köt ide...*

Egy sóhaj a zsarnokságról

(Lábjegyzet a Konok kikelet tartalomjegyzékéhez)

*Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
az asztalfüában,
a versválogatásban*

Egy holtomban-gyalázómra

(PÓTLÁS A TÁVIRATOKHOZ)

*Tompán buffog a hant, amidőn rögeit hajigálja
vakasi dühében a hős, pálcá-csinálta itész.
— Verd csak a sirt, mint pórfi botoz botoran: „nesze aptya!”
Szórd a sarat s döngöld: így lesz a hant — obeliszk.*

WEÖRES SÁNDOR

Szeretett játszani a falunevekkel, ahogy azt A legfurcsább magyar falunevék című kései verse is mutatja. Szerette szavakkal utánozni a hangszereket. „Szeretnék játszani”, „Én játszani akarok” — irták elődei, Szép Ernő, Kosztolányi. Ő csak játszott. Sokszor igénytelen volt a tematikában. Nem akart nagy költő lenni, mert az volt. Bár élete nagy részében azért marasztalták el, mert nem politizált — egy öt éves kisfiúhoz illően dacos természetével rögtön nyíltan politizálni kezdett, mihelyt az új hatalom irodalmi hangadói nagy kegyesen levették a költő válláról a kötelező politizálás terhét.

Kínai agyagkatonák

A MENNYEI BÉKE TERÉNEK ÖLDÖKLŐ ZSOLDOSAIRA

*Ó, ti dicsőek a harcban, a hőben, a hóban, rettenetes agyagok,
nem féltetek ellenetektől, tőletek félték — nincs szívetek, agyatok,
hős szolgái Halálnak, a Mennyei Béke terén ont vért hadatok!*

*Lelket az Isten fűjt-e belétek? Értetek ejteth-e könnyet anya?
Vár-e arátok? Tűz az atyátok, orv uratoknak néma hada,
nagy baba-gyár és áruda ontott, bamba gólemek áradata!*

*Fenyegetések sokszorosára növelte a had sikeres rohamát,
harciasan, szigorún a tekintetek évezredekken hatol át,
vagytok a „férfias élet” ígérete: holtak örökre, agyagkatonák!*

HATÁR GYŐZŐ

Beszélő neve van. 1950-ben tiltott HATÁRátlépés kísérlete miatt két és fél évre ítélték — önnön HATÁRait mégis naponta átlépi HATÁRtalanul eredeti és érdekes verseiben, prózáiban. Ennek ellenére, szinte még sosem volt magán kívül, noha 1956 óta a HATÁRon kívül, Angliában él. Egyszer volt csak magán kívül: amikor egy divatos rossz költő került kezébe a toaletten. Alábbi költeménye ebből az élményből táplálkozik.

Latrikánus ének

*Hascskarós bélkinomban nyögve dörmögős-vidám
latrikánus dalt szerzék az angol klón a latrinán.*

*Ejh mormogtam diarézzunk mint egy buta álmodern
orra hegyét nekem csak a farkam-barkam hordja fenn.*

*Ebugatta henye-konya csőstül nyomja a dumát
bolond ki meg nem szemléli amit maga produkált.*

*Megrágatlan emésztetlen szava durcos trágyalé
reteráton a bélrenyhe rímelteti rá: ganyé.*

*Szétkeni a fostos képet költeménye lekonyul
lógót miként budi falán rajzol egy mocskos nagyujj.*

*Ámbraszagnak nem vélhető illatokkal durrogat
vadonat-vad indulatja szól neki ily nagyokat.*

*Újdondikám erőlködjél — kólikás a latrinán
tükröződj a műben akár klotyómban a popsikám.*

*Kukori-kí primitívukém neked nő a ganédomb
szidd az öreg nagytarajút ki a retyón poént ont.*

*Egyetmást elorronthatnál a dérütött pasitól
Jékelytől Kálnokytól jó Latortól Kasitól.*

*Bot füledet köszörülgesd Wé Sanyin Vason Dsidán
báronyos légy mézes liktár midőn olvasód kihány.*

*Párizsból egy kis lettrizmus groteszkéknál pop'nyalás —
teszek még rád lírikusnak csúfolt újundok bagázs!*

TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY

Verseit olvasva úgy érezzük, az avantgárd költészet nem egyéb, mint komoly szándékkal üzemeltetett humorérzék. Ámde humor ide, humor oda, egyetlen költőtársa sem vette magát olyan komolyan, mint ő. „Ezen a rozzant Duna-tájon / a kor kiben zendült meg úgy mint bennem? / Párizs piramisán csúcs voltam!” — írta 1945-ben, nem is egészen alaptalanul. A magyar avantgárd líra háromszemélyes — Kassák az Atya, ő a Fiú, Weöres a Szentlélek; azután Istennek nevében ámen — utánuk az özönvíz, egészen Tolnai Ottóig, a feltámadásig.

A tűzöntő kor hajnalán

*Még füstölögtek a lánctalpra kelt vályogházak
még a nagy BUMM végakkordját ekhózta a Fudzsijáma
amikor felkukorékkoltak a tudathajnalhasadásos költők
de a Kassák-gerinc is csak egy pillanatig lehetett
a villanykorszaki kultúra erekciója*

*a Kreml szálkatornya torkomon akadt
nekem ki az Eiffel-tornyot keresztben lenyeltem
a dimenzionizmus Dadája véreset köhögött
s a zsoldosokkal cinikusan összevihogtak a nehézvízmozkulák*

*Afrikai génbankot kellene megütni pókerarccal
lábunk közén ég-föld közt jojózó bantu férfigolyók
fekete kézzel tisztára törölni az asszonyi mellek
germán muszka ujlenyomatgyűjteményét
kiröppenteni Szibéria felnyitott kalickáiból
a hadifogolyseregélyeket
okosan csettenő patkányfogókká szelídíteni
a hasmenéses bombagyarakat*

*Pézn te ötödik dimenziós gonoszság
melyet az infláció papírrongyverdéje ont
bőségszaruból mint Lehel kürtje a végriadót
Pézn az aranyeres bankfókok csiki-csuki széfjeiben
Pézn dugig a koldustarisznyában
Pézn a gyerekek szétpukkadt malacperselyében
Pézn a sültgalambra tátott halottak szájában
Pézn a bűn s baj bacilusgazdája
Pézn te lángoló lepratelep
Téged halnak a hőmezőkön
télbábot káprázó toprongykatonák
téged hizlalnak a kibelezett lódögök hekatombái
téged szivaroznak Varsó Budapest füstölgő romjai
Pézn inflátorok nepperek uzsorások dzsemborija
Pézn prostitúcióra bujtogató röpcédulaförgeteg
Pézn nálad többet ér Queneau százezer milliárd
inflációs indigóklapanciája
s az Oktogonon villany-Magyarország csonkaszonettje
Pézn nélküled Picasso Picabia
sem tud bikavia-
dalra fakadni!*

*

*Most pedig ötperces kacagósztrájkot!
Ötperces kacagósztrájkot
Sancho Panza-pocakrengetőt és pléhpofát
a bádogba bűjt impotencia kereszteslovagjai ellen
a világmegváltó tömeggyilkosok ajakszörzete ellen
a mosdatlan szájú báva bálványok ellen
a mákonyos koponyák ellen
a magányos Koppányok ellen
a kacagányos mokányok ellen
a makagányos kocányok ellen
a csattogó tenyerű csasztuskások ellen
Tamkó Sirató Károly
elnémítói ellen!*

JÉKELY ZOLTÁN

Akik látták magas, elegáns alakját, amint az ötvenes-hatvanas években délelőttönként a gondolataiba mélyedve, hátratett kézzel sétál az Irgalmasok kórháza előtt a Margit hid felé, úgy sejtették, valahol a meredek Gül Baba utcai, romos kastély toronyszobájában írja ritkásan megjelenő remekait. Lényében ironikus humorával együtt is volt valami romantikus, szomorú titokzatosság, akárcsak műveiben. Igaz, nem sokan gondolhattak erre, mert akkori banszoktatták le az embereket a jó művek olvasásáról. A három ujjon megszámlálható legkiválóbb költők egyike volt. Novellistaként alighanem azért is ismerik még kevesebben, mert ebben a műfajban végképp nem volt versenytársa.

Tündérlányok a Lukács uszodában

Gyöngyházy akkor is megtartotta régi szokásait, amikor a gyárigazgatók és banktisztviselők is melósnak igyekeztek látszani. Kissé már kopottas, de finom tiroli lódenkabátjának választékos zöldje, gallérján és kézelőjén a bőrből való koptatószegélyek s az özágancsból esztergált gombok első pillantásra megkülönböztették őt az az idő tájt divatos lódenviselet követőitől. Barna svájcisapkája is másképpen állt a fején, mint a kötelező viselet villámhárító, kobakhoz idomuló tucatsatykái a sokaságon: párizsi, provance-i és flandriai festőművészek buggyos baszkcsapkái módján konyult a bal fülére. Messinai eredetű félcipőjét ráncosra járatták az esztendő, de vasalása új volt, s a gondos kefélestől fényesbarnán csillogott, mint a budai utcák macskaköveire koppanó, burkaikból szerteguruló vadgesztenyék.

Csipős októberi délelőtt volt, amikor belépett a Lukács fürdőbe. Az uszoda meggyérült közönsége békésen rőtta a hosszokat a medencében, melynek korlátaira a minap szerelhettk fel a téliesített kertészeti melegházakhoz hasonlatos üvegfalakat, s a kőpadlót is fűtötték már a korán jött hidegben.

— Bon dzsornó, színőre kaballéro! — kiáltotta tele szájjal Kovács úr, a kabinos, miközben őrhelyén ülve paprikáskrumplit villásreggelizett az öleében tartott alumíniumlábas-kából. Csinos jávorbajuszkát viselt, fehér pantallót és atlétatrikót; nyalkán hátraférsült haja enyhén deresedett a halántékán, mint a Zugliget ormain a feketefenyők. Csak a törzsvendégeket köszöntötte így — a jöttmenteknek vissza sem köszönt. Már nyitotta is szolgáltat-készen a bejáratához közeli kabinok egyikét. Ezt a sort színészeknek, íróknak, dzsesszdobosoknak s néhány csillagásznak tartotta fenn, valamint az ántivilágból ittmaradt magánzóknak, akik élhettek kötszövésből, loápolásból vagy hólapátolásból, az lerítt róluk messziről, hogy tetőtől talpig úriemberek.

Gyöngyházy még nem zárkózott be a kabinjába, mert észrevette, hogy író ismerőse fönt, a bejáratall átellenben húzódo, nyitott emeleti folyosón végzi mindennapos erőnléti gyakorlatait. Előrenyújtott karral kuporodott le guggoló állásba, majd fölegyenesedett, s karját széttárva, teleszívta mellkasát a csipős levegővel. Ezt sokszor megismételte.

— Emilió úr megint emhákázik — mondta bizalmasan Kovács úr, az úszómester, de fegyelmezetten visszafogta mosolyát, mint egy fizetőpincér, elegánsabb helyen. Igaz, hol voltak már ekkoriban elegánsabb helyek? Gyöngyházy eltűnődött: hiába maradtunk meg néhányan jobb emberek, a szokásainkat előbb-utóbb átkeresztelik. Emicit csak az írószövetség kongresszusokon elvtársazzák le — a vak is látja rajta, hogy úr —, de az antik világ fennállása óta minden rendes helyen űzött gimnasztikát már Kovács úr is emhákának mondja, miután az imént lovag úrnak szólított a maga külső-óbudai olaszosságával.

Mialatt ez átszaladt agyán, felfigyelt rá, hogy barátja torna közben oldalvást lefelé tekintget, a medence szélső bejáratára, s amúgy is jó karban levő, fiúsan lapos hasával még jobban homorít. Gyöngyházy követte a tekintetét. Megnyílt az üvegajtó, s a medence lépcsőjéről két hölgy lépett a folyosóra csuromvizesen. Kell-e csodálkozni, ha egy író, ki még ma is a Hölgyfutár gáláns szellemében rója szépveretű sorait erre érdemtelen lapokba, honunk szebb keblű hajadonain legelteti szemét? Melinda szép, mint egy malom-tői lilium, jerke-arcélébe, nyúlánk, vénuszi alakjába a fél Viziváros szerelmes, halvány, a nyárutói napozástól éppen csak elefántcsontszin bőrén vízcseppek hancúroznak, fürdősapkáját lekapja fejről, haját hátravetve igazít mézszőke frizuráján. Csilla valóságos abesszin királynő, bőrének sötétje a visszajáról sugározza azt a rengeteg napfényt és derűt, melyet egész nyáron szívott magába, mosolya igazgyöngysort villogtat, éjsötét szeme fölött holdsarlós szemöldök ível. Vidáman kiáltozva integetnek fölfelé az írónak, aki bókólo barokk lovagá inkarnálódik egy célját váltó tornamutatványa közben.

Gyöngyházy kissé zavartan lépett a hölgyekhez. *Amennyire fesztelenül érzi magát az ember egy szál fürdőnadrágban hasonló lenge öltözékűek sokasága közt, annyira zavart és*

félszeg lesz, mihelyt tetőtől talpig felöltözöttek közé kerül. Olyan ez, mintha valami rossz álomban szaladgálnánk hálójában hetivásárkor a város piacán, vagy állnánk lenge magyarban úrvacsorakor az úrasztala elé.* Ámde vagy ő tett szert ama képességre, hogy képzeletben pillanatok alatt anyaszült meztelenre vetközzék a pucér nők társaságában, vagy a két vizitünder viselte úgy önnön ruhátlanságát a vízcseppek flittereivel, mint királyi udvarhölgyek a báli ruhát — feszélyezettsége rögtön elillant, amikor kétoldalról egyszerre apolták arcát a szívmenengetően jéghideg ajkak. Futólag megállapította, hogy a piktorok tévesen ábrázolják az Égi Szerelmet következetesen szőke, a Földi Szerelmet pedig barna minőségűnek. A gyakorlati életben ez bármikor fordítva is lehet. S mindkét fajta nőneműség egyaránt lehet egyszerre kacér és megközelíthetetlen.

A két hölgy kacarászva, tocsogó talppal szaladt a női zuhanyozó irányába. Gyöngyházy sajgó szívvel nézett utánuk. Szépek voltak, mint a nappal és a holdas éjszaka.

— Én a szőkét választanám, színyőre kaballéró — mondta csettintve Kovács úr, mintha kileste volna a gondolatát.

— Irigylem ezért, Kovács úr. Maga tud feltételes módban választani — felelte. Kabinjába húzódott, látván, hogy a hölgyek szálas, atlétatermetű fiatal férfiak szélesre tárt karjába futnak.

KÁLNOKY LÁSZLÓ

„Van bennem valami veszélyes” — szokta volt mondani félig tréfásan, félig komolyan kedvenc világirodalmi hősére, Hamletra utalva, ha sikerült csipős epigramma-sonettet, szatírárt írnia valamelyik irodalmi ellenfeléről. Hetvenedik születésnapján egy magas beosztású politikus olcsó cserépvázával ajándékozta meg a kulturális kormány nevében. „A hetven, ugyebár, nem igazán magas kor” — mentegetődzött a politikus. „Azt is meg kell érni” — válaszolta ő, választott nevén Homálynoky Szaniszló. S a politikus — bár ezt senki sem kívánta neki — nem érte meg a hetvenet. Szaniszló önmagát is gyakran kigúnyolta. Utolsó évében az avantgárd védelmében forgatta a költői szatíra fegyverét. „Akármit mondasz, ellentmondok” — üzent a hatalom mindenkori birtokosainak.

Rémtettek a slamasztikában**

Mottó: Untatnak a sültrealisták?
Kaj elő egy szürrealistát!

*Panyókára vetett stopperórával a mélytengerbe merülni
egy bűvárharangvirágban,
samponos hajmosást rendelni tökkopaszon
a Viktória vízesés alatt,
rettenthetetlenül mekegni pucéran
az oroszlancketrec elfűrészelt rácsa előtt,
zászlóra tűzni a felbonthatatlan konzervdobozt
s a bármikor felbontható baráti szerződést,
majolika Maillot-szobrocskákkal rakni tele
a futuristák hátizsákjait,
elfecsérelni a létfontosságú herdát*

* A dőlt betűs rész vendégszöveg a Boszorkányok a Szőlő utcában című novellából.

** Ebben a költeményben mágikus jelentősége van a semminek, viszont semmi jelentősége nincs a mágiának. Hogy ez miként lehetséges, arra maga a költemény adja meg a választ.

*és elherdálni a fölbecsülhetetlen értékű fecsért,
miszliket rázni a garmadafáról,
hulahoppozni egy frászkarikával,
írmagból rekordtermést learatni a fikarcmezőn,
vigan kerekezni végig a Stefánián
egy rombuszkerekű biciklivel,
esti tanfolyamot hallgatni a slamasztikában,
a kerítés tövébe pisilve
átfütyyenteni a szomszéd bolygóra,
elektronmikroszkópon keresztül kacérkodni
az AIDS vírusával,
gyászmisét celebrálni
egy levizelt hangyaboly fölött,
márványszarkofágot emelni
egy vakondtúrásra,
esernyővel lovaggá ütni egy varrógépet a boncasztagon,
és addig nevetni,
míg meg nem pukkan a haragosunk.*

BELLA ISTVÁN

A költészet az örök érvényű pillanat műfaja. Ezt a régi tételt fényesen igazolja Bella István itt következő verse. A költő ugyanis tíz éve napjában többször végleg leszokik a dohányzásról, s így óráról órára, napról napra és évről évre folyamatosan érvényesíti fogadalmát. Híres ritmusváltásait, melyekkel már annyiszor megváltotta a világot, nem minden esztéta ismeri el, de így is a legjobbak közt tarthatjuk számon. Nagy nyelvújító. A magyar névszók igésítésében ő tartja a rekordot: a tavaszodom, teledem, hajnalodom, esteledem fordulatokon kívül sikerrel vonta be a magyar igeragozás rendszerébe — hogy csak néhány példát mondjunk a sokból — a méz, a must, a murci, a malaga, az aszú és a macska szavakat; az utóbbi több változatban is előfordul verseiben — pl. macskásodom, macskajajosodom, cicázok, cirmolok, cirókamarókázok — és így tovább, a vasmacskásodomtól a cicababázomig és a miapicázomig.

Hevem hava

*Havasodom, hamvazkodom.
Havannázik Hamvazószerda.
A szivarról még ma leszokom.
A halálnál van a szerva.*

*Leveledzem, laskásodom,
lepereg a vakolatom.
Kertem alatt mándruc oson,
bevakolom vakablakom.*

*Csipőd égő csipkebokra
feledés dögkútjába dobva.
Néha mégis fölsistereg,
s bóbiskomból fölrévedek.*

*Váltak búról szomorra,
szomjról tikkadt pokolra.
Itt versem is ritmust vált:
az egyhangú rim s rigmus bánt.*

*Göncölödöm hétágra,
nem napozok: csillagzok.
Ki velem hál, hétárva
eget hoz a világra.*

*Bőszül az ősz, telik a tél,
nyaram falom, fogy tavaszom.
De az ellenfél is alél.
Halálom el-marasztalom.*

A hatodik napon

*Az Isten egy nagy alkimista,
ámde ma nem megy az alkímia:
embert nem sikerül csinálnia.
Motyogja: „Ó, én alkimisten!”*

VERESS MIKLÓS

Verseiben boszorkányos ügyességgel képes többször is témát váltani; a kompozíciós egységet rímekkel teremti meg. Aki egy mondatban össze tudja foglalni, miről szól a költeménye, az soron kívül diplomát kap az ELTE bölcsészkarának líraesztétikai tanszakán.

Na kongsz-e mán Nakonxipán?

A TAUTOLÓGOKBÓL

*Szerelmem mint a Popocatepetl
a szívem nyílt mint terített rebettl
születtem mikor őryöngve dúlt Mars
mindent ütő rim: terített redurchmarsch*

*Hallgattam egy éj egy nap Bernsteint
olvasgattam Verseghy verseit
nem szeretem kik hangot váltanak
amikor mások rendszert váltanak*

*Jobb ma egy nő-faló ha trójai
mint némely bolsevista Prónay
és jobb a versbe néhány kósza kinrím
mint keresztemre írva majd az INRI-m*

*Bocsássátok meg ezt a tautológot
szabadúszó vagyok de sose lógok
a játékban sem tűröm a va banque-ot
fel is robbantom én még ma a bankot!*

SZŐCS GÉZA

Amikor a kolozsvári házi őrizetes előtt váratlanul megnyílt a nagyvilág, egycsapásra felhagyott a bátorsággal. „Minek legyek bátor, amikor itt engedik?” — kérdezte az új-mexikói, a chicagói s a genfi kilátóra és környékére mutatva. Ámde midőn hazalátogatott szülőföldjére, s egy népgyűlésen a Vatra hangadói beléfojtották a szót, azonnal visszatért a bátorsága. Politikai és filozofikus liráján kívül még szerelmi és infantilis költészete jelentős.

Kristallizáció

*Három nap néztem volna csak szemed
Illyés Gyula*

*Szerelmem folyton-folyvást hízik és dagad
akár Stendhal lelombozott faága
a salzkammerguti sóstóba belemártva*

*Gyűlik jó sok Delphoiban megjósolt sókristály
sok kicsi áttetsző érzésoktaéder
egymás hegyén-hátán erotikarombuszok*

*Belémpereg minden kis eidolod monászkod
szemembe áramlik ahogy epedve nézlek
szemedbe pereg minden magam-másom eidolom*

*Nézzük csak egymást három napon át
lassanként kicserélődünk egészen
kézenfogva sóbálvánnyá kárhozunk*

édes kettesben sós könnyeket hullatunk

**Kis, törékeny nemzetsziget
nagy népek viharzó tengerében**

*— Hogyha jön a Nagymogul,
mit tehet a kis vogul?*

*— Azt, mit a sors oszt rátok?
(Értitek-e, osztrákok?)*

*— Számíthat-e oszt' rátok
testvéretek: osztjások?!*

TANDORI DEZSŐ

A legigénytelenebb témából csinál nagy költészetet: francia impresszionista festmények, Szép Ernő esernyője, verebek, koalák, játékmackók, álkrimi, gombfoci... De ez csak látszat. Mindez csak ürügy, hogy a legnagyobbbról beszéljen: mi az, hogy írni, az egyszeri elnémulás — az elmúlás tudatában.

A felügyelő otthona

*Itt ülnek sorban, verebeimmel szőrmentében sem veszekedve
a szőrmentébe öltöztetett koalák; a verebekkel
régóta koalícióban állnak — ülnek — e koalíceumban.
Méltányos lények ők, nem s nem adnák alább;
a verébtolerancia úgy működik itt,
mint a visszakeresztelt Sugár-út platánjain,
e verébkatedrálisokon, verébdómokon és verébgótikán,
melyek alatt sétálni verebekkel esernyőtlenül:
megpecsételt verébbarátság és verebkitüntetés.
Hogy éhes macskák felkússzanak? Nem ajánlanám,
Traconi* felügyelő El Cap bármely neves banditát,
Al Capót, Al Capónét s más díszpintyeket;
elkap? ó, ne! — kiáltja Al Capóne, ám Agatha néni
mára már a poharába teheti a fogsorát.*

* Hangsúly az ón (vö.: Stannum).

SALLÓ ISTVÁN FAFARAGÁSA